

Några spörsmål i samband med pensionsstiftelser II.

Av Erik Hahr

Under rubriken "Pensionsstiftelser — några reflektioner" upptog bitr. taxeringsintendenten Lilliesköld i nr 5, 1957, av denna tidskrift en del intressanta frågor till behandling. I anknytning härtill berörde jag i min tur i en artikel i nr 7 av tidskriften begreppen "pensionsstiftelse" och "pension" ävensom frågan om tillämpligheten av 5:7 boutredningslagen på pensionsstiftelserna. Nedan återkommer jag enligt löfte till de övriga Lilliesköldska spörsmålen.

Ouppsägbara stiftelseverser.

Som en följd av föreskrift i KL införes regelmässigt i stadgarna för pensionsstiftelse en bestämmelse gående ut på, att, om den situationen uppstår att inga pensionsberättigade längre finnes eller kan antagas komma att finnas, vad av stiftelsens medel som inte kan användas för pensionsändamål skall anslås till välgörande ändamål. Det är då tydligt, att, ifall avsättningen till stiftelsen skall ske i form av revers från stiftarföretaget, denna måste göras betalbar vid inträdandet av nämnda situation. I annat fall blir ju stadgebestämmelsen utan verkan och i lagen omfördämd trygghet har inte skapats. Följden synes bli, att man med stöd av KL kan fordra att stiftelsestadgarna inte endast innehåller en bestämmelse om det "sekundära" ändamålet utan även om att revers — för att den skall kunna användas för redovisning av stiftelsens medel — måste vara så avfattad att nämnda

ändamål kan realiseras. Stiftelse vars stadgar inte innehåller båda de nu sagda bestämmelserna skulle då inte vara pensionsstiftelse i KL:s mening. Stiftarföretaget kan vid dylikt förhållande inte göra avdragsgilla avsättningar till stiftelsen och stiftelsen själv blir föremål för oinskränkt beskattning.

Det anförda gäller stiftelse bildad efter 1955 års ändring av KL. Äldre stiftelses stadgar behöver inte innehålla någon bestämmelse om vartill överskottsmedel skall användas "då det icke längre finns...". Detta följer av övergångsbestämmelserna till ändringslagen. Vid ny avsättning till äldre stiftelse anvisar övergångsbestämmelserna för ernående av avdragsrätt den utvägen, att företaget vid deklarationen fogar en särskild handling som utvisar att stiftelsens styrelse mottagit de under beskattningsåret avsatta medlen under förbehåll att medlen i fråga endast får användas till sådant ändamål som enligt anvisningspunkt 2 till 29 § och anvisningspunkt 6 till 53 § KL utgör förutsättning för avdragsrätt.

Det torde få anses åligga såväl tillsynsmyndigheten som taxeringsmyndigheten att kontrollera att stiftelses reverser är fullständiga enligt vad som ovan framhållits.

Kan kontanter till välgörande ändamål framtvingas på en revers som inte får sägas upp i annan mån än som behöves för pensioneringsändamål, undrar Lilliesköld. Detta blir uppenbarligen en sak för

domstol att avgöra med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall. Avgörande för utgången av ett mål måste bli reversens utformning och vad som kan anses ha varit meningen vid utställandet. Att emellertid i samband härmed svårigheter kan uppstå är väl ganska klart.

Fastlåsning av pensionsstiftelse vid tillsyn.

För att "fri" stiftelse skall vara pensionsstiftelse i KL:s mening fordras att den är ställd under tillsyn. Lilliesköld anser, att stiftelsestadgarna bör vara försedda med en bestämmelse, enligt vilken det omöjliggöres för stiftelsen att, sedan den en gång ställt sig under tillsyn, frita sig härifrån, d. v. s. att övergå från att vara pensionsstiftelse till att bli annan stiftelse. Det synes emellertid svårt att med stöd av nuvarande lagstiftning hindra en dylik övergång, om detta nu skulle önkas. Dessutom har jag svårt att se, att möjligheten till övergång skulle innebära allvarligare olägenheter ur taxeringssynpunkt. Någon allmännare flykt undan tillsyn kan det väl näppeligen bli fråga om. Och de få fall som kan tänkas uppträda i praktiken torde taxeringsmyndigheterna kunna hålla reda på, så att försök att omintetgöra stiftelsens ändamål e. d. kan stävjas.

Återlåning av medel i vissa fall.

Till stiftelse som bildats av handelsbolag eller enskild rörelseidkare får avsättning endast ske i form av kontanter eller därmed jämförliga tillgångar. Lilliesköld ifrågasätter, om stiftaren i dylikt fall skall tillerkännas avdragsrätt om stiftelsen i sina stadgar har en klausul om rätt till reinvestering utan säkerhet. Att avdragsrätt under sådana omständigheter bör

nekas är väl tydligt. Förhållandet har f. ö. uppmärksammats vid förarbetena till 1955 års ändringslag. Sålunda yttrar departementschefen i prop. 100/1955, sid.373: "Härtill (till vad viss remissinstans anfört) vill jag genmäla att, om personalstiftelse i enlighet med kommitténs förslag ställes under tillsyn, det åligger tillsynsmyndigheten inte endast att kontrollera att de avsatta medlen verkligen kommer till användning, utan även att dispositionen av medlen står i överensstämmelse med stiftelsens ändamål. I tillsynen ingår också att i det fall, då företaget önskar låna stiftelsens medel, pröva att företaget lämnar nöjaktig säkerhet. Visserligen kan tänkas att företaget vid stiftelsens bildande förbehåller sig att få låna medlen utan säkerhet. Då emellertid ett dylikt förbehåll måste anses som ett uppenbart kringgående av det av lagstiftarna uppställda kraven på garanti för att det med avsättningen avsedda ändamålet skall bli uppfyllt, kan antagas att taxeringsmyndigheterna i sådant fall inte medger avdrag för avsättning till dylik stiftelse. Det sist sagda har motsvarande avseende å av fysisk person samt handels- och kommanditbolag bildade pensionsstiftelser."

"Stiftelse i stiftelse". Uppdelning av stiftelse.

Genom övergångsbestämmelserna till 1955 års lag om ändring av KL har man, som Lilliesköld uttrycker saken, skapat situationen av en stiftelse i en stiftelse. "En del av stiftelsens kapital används ju bara för en del av ändamålet. En sådan uppspaltning av stiftelseförmögenheten synes rent teoretiskt rimma illa med en allmänt vedertagen uppfattning om stiftelseegendomens ändamålsbundenhet" Här-

emot kan dock invändas, att sådana stiftelser som här kommer i fråga kan anses ha två olika ändamål, nämligen dels att bereda (eller säkerställa) pensioner i KL:s mening och dels att bereda andra pensioner (som inte nödvändigt behöver följa KL:s mönster) och mer eller mindre tillfälliga understöd. En viss del av förmögenheten reserveras för de rena "KL-pensionerna" och återstoden för de övriga förmånerna. Ser man saken så skulle ingen skärning skatterättsligt-civilrättsligt uppstå.

Det torde som Lilliesköld framhåller förekomma, att pensionsstiftelse på ena eller andra sättet — av skatteskal — uppdelas på två stiftelser. Jag håller helt med Lilliesköld om att dylik uppdelning inte är oantastlig. I själva verket torde uppdelning rätteligen inte kunna ske annat än permutationsvägen. Och skattehänsyn torde inte utgöra permutationsanledning.

Lilliesköld anför: "Jag ifrågasätter om inte det väsentligaste spørsmålet just nu för dessa, om man så vill, illegala uppdelningar ligger på det skatterättsliga planet och där hänför sig till takberäkningen, d. v. s. om denna skall vara gemensam eller delad." För egen del vågar jag åtminstone till dess annat visas påstå, att hittills gjorda uppdelningar verkligen är "illegala", och enligt min mening bör takberäkningen vara "gemensam". (Man beräknar ett skattetak för samtliga gjorda utfästelser i den mån dessa enligt reglerna får medtagas och jämför detta med delstiftelsernas gemensamma förmögenhet.)

Beskattning av andra stiftelser än pensionsstiftelser.

Vad Lilliesköld anför om beskattning-

en av sådana pensionsstiftelser — ordet nu taget i vidsträckt bemärkelse — som inte ställs under tillsyn gäller självfallet endast sådana stiftelser som avser att *bereda* pension och inte sådana som skall *säkerställa* pension. De senare gör inga utfästelser och har alltså ingen skuld att dra av från förmögenheten. (De gör inte heller några direkta pensionsutbetalningar utan gottgör endast stiftarföretaget för dess utlägg av pensioner.) Skuld (som alltså en "beredandestiftelse" får göra avdrag för vid förmögenhetsberäkningen) kan härröra från en redan utgående pension, men även en utfästelse om framtida pension konstituerar en skuld, om blott utfästelsen innefattar s. k. oantastbarhet. Skulden motsvarande en redan utgående pension finner man med tillhjälp av tabellerna III och IV i Sf. För att bestämma skulden på grund av en utfästelse om framtida pension måste en särskild försäkringsmatematisk beräkning göras. Härvid torde man inte komma ifrån att välja de försäkringstekniska grunderna i anslutning till dem som använts för upprättandet av nyssnämnda tabeller III och IV, vilket bl. a. innebär, att räntefoten måste sättas till 5 %.

Är praxis (vilket Lilliesköld gör gällande) att juridisk person får göra avdrag för periodiskt understöd enligt 46 § KL, så menar jag att man förfar felaktigt. Lagrummet i fråga kan enligt de använda ordalagen rimligen inte vara avsett för annan än *fysisk* person. Detta torde även framgå av förarbetena till lagen. Också Lilliesköld synes vara tveksam beträffande riktigheten av förfaringsättet och påpekar vissa inkonsekvenser.